

Usklađenost regulatornog okvira računovodstva dugotrajne materijalne imovine poduzeća u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

Compliance of the regulatory accounting framework of fixed assets in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina

Prof.dr.sc. ŽELJANA ALJINOVIĆ BARAĆ
Ekonomski fakultet Split
Sveučilište u Splitu
Cvite Fiskovića 5, 21000 Split, Hrvatska
zbarac@efst.hr

TEA POROBIJA, mag.oec., diplomirana studentica
Ekonomski fakultet Split
Sveučilište u Splitu
Cvite Fiskovića 5, 21000 Split, Hrvatska
tporob00@live.efst.hr

Izvorni znanstveni rad / *Original scientific paper*

UDK / UDC: 657:006](497.5)(497.6)

Primljeno / Received: 28. kolovoza 2020. / August 28th, 2020.

Prihvaćeno za objavu / Accepted for publishing: 16. listopada 2020. / October 16th, 2020.

DOI: 10.15291/oec.3383

Sažetak: Predmet ovoga rada je utvrđivanje razine usklađenosti, odnosno harmonizacije primjenjivoga regulatornog okvira (računovodstvenih standarda) kod priznavanja i mjerenja različitih kategorija dugotrajne materijalne imovine u Republici Hrvatskoj (RH) te Bosni i Hercegovini (BiH). Provedenim istraživanjem utvrđena je 93 %-tna harmonizacija regulatornog okvira te je dokazano kako se regulatorni okvir računovodstvenog priznavanja i mjerenja dugotrajne imovine u RH i BiH poklapa u 13 od 14 analiziranih područja vrednovanja dugotrajne imovine. Empirijska verifikacija korištenih računovodstvenih politika među listanim poduzećima u RH i BiH potvrdila je postojanje značajnih razlika u računovodstvenim politikama vrednovanja nekretnina, postrojenja i opreme te poljoprivrede, konkretno biološke imovine. S druge strane, u području naknadnog vrednovanja ulaganja u nekretnine, primijenjenih metoda amortizacije te vrednovanju poljoprivrednih proizvoda proizišlih iz biološke imovine, utvrđeno je nepostojanje statistički značajnih razlika u korištenim računovodstvenim politikama između poduzeća u RH i BiH. Dobiveni rezultati bi u prvom redu trebali olakšati usporedivost financijskih izvještaja poduzeća iz RH i BiH, a time posljedično i pozitivno utjecati na povećanje tokova kapitala između ovih dviju susjednih zemalja. U znanstvenom kontekstu predmetno istraživanje značajan je doprinos oskudnoj literaturi navedene tematike.

Ključne riječi: regulatorni okvir, računovodstveni standardi, dugotrajna materijalna imovina, Bosna i Hercegovina

Abstract: The subject of this paper is to determine the level of compliance or harmonisation of the applicable regulatory framework (accounting standards) in the recognition and measurement of various categories of fixed assets in the Republic of Croatia (RH) and Bosnia and Herzegovina (BiH). The conducted research established a 93% compliance of the regulatory framework and proved that the regulatory framework of accounting recognition and measurement of fixed assets in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina coincided in 13 of the 14 analysed areas of valuation of fixed assets. Empirical verification of the used accounting policies among listed companies in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina confirmed the existence of significant differences in the accounting policies of valuation of real estate, plant and equipment and agriculture, in particular biological assets. On the other hand, in the area of subsequent valuation of real estate investments, applied depreciation methods and valuation of agricultural products derived from biological assets, we found that statistically significant differences in the used accounting policies between companies in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina did not exist. The obtained results should primarily facilitate the comparability of financial statements of companies in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina, and thus consequently and positively affect the increase in capital flows between these two neighbouring countries. In the scientific context, this research represents a significant contribution to the scarce literature on this topic.

Key words: regulatory framework, accounting standards, fixed assets, Croatia, Bosnia and Herzegovina

1 Uvod

Zakonskim odredbama iz područja računovodstva poduzećima je propisana obveza primjene odgovarajućih računovodstvenih standarda, međunarodnih i/ili nacionalnih, nadležnih za priznavanje i mjerenje te objavljivanje pojedinih elemenata financijskih izvještaja. Standardi predviđaju različite računovodstvene politike radi što realnijeg prikazivanja financijskog položaja i rezultata koji će korisnicima osigurati pouzdane informacije o poslovnom subjektu. Međutim, sloboda izbora između različitih računovodstvenih politika otežava usporedbu financijskih izvještaja različitih poduzeća. Taj je problem vidljiv unutar pojedine zemlje, a još više dolazi do izražaja kada se govori o međunarodnim okvirima, posebice na pozicijama dugotrajne imovine koje u pravilu karakterizira i visoka nabavna vrijednost. Pri tome je dugotrajna materijalna imovina važan dio poslovnog procesa, posebice u velikim proizvodnim društvima kod kojih čini najveći dio dugotrajne imovine.

U financijskim izvještajima uobičajena je raščlamba dugotrajne imovine na nematerijalnu, materijalnu i financijsku imovinu te potraživanja. U fokusu ovoga istraživanja je dugotrajna materijalna imovina (zemljište i šume, građevinski objekti, postrojenja i oprema, strojevi, alati, pogonski i uredski inventar, namještaj i transportna sredstva, predujmovi za materijalna sredstva, materijalna sredstva u pripremi, stambene zgrade i stanovi, ostala materijalna imovina) i njezin regulatorni okvir.

Regulatorni okvir računovodstva u RH ustrojen je i definiran Zakonom o računovodstvu (Narodne novine, 90/92) iz 1992. godine, a primjenjuje ga od 1. siječnja 1993. Njime je propisana obveza primjene Međunarodnih računovodstvenih standarda/Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (MRS/MSFI) za sve kategorije poduzetnika. Zakonom iz 2005. godine (Narodne novine, 146/05) obveza primjene MRS-a/MSFI-ja ograničena je na velike poduzetnike i poduzetnike čije su dionice ili dužnički vrijednosni papiri uvršteni ili se obavlja priprema za njihovo uvrštenje na organizirano tržište vrijednosnih papira (čl. 13.). Istim Zakonom (čl. 18., st. 3.) određeno je kako su važeći oni MSFI-jevi koje je Odbor za standarde financijskog izvještavanja (OSFI) objavio u

Narodnim novinama. Međutim, Svjetska banka u svojem Izvješću o pridržavanju standarda i kodeksa za Hrvatsku (World Bank, 2007) navodi kako je proces prevođenja MSFI-ja u hrvatsko zakonodavstvo prekinut u razdoblju 2000. – 2004. godine, a službeno izdanje MSFI-ja objavljeno u Narodnim novinama u prosincu 2006. godine odnosilo se na MSFI iz 2004. godine, bez dodatnih objava kao što su objave Povjerenstva za tumačenje međunarodnoga financijskog izvještavanja. Zbog toga je zaključak Izvješća kako RH propisuje primjenu prevedenih zastarjelih standarda, što zapravo znači da se u RH ne primjenjuju MRS/MSFI, jer standardi nisu ažurirani ni potpuni. Stoga se Zakonom o računovodstvu iz 2007. godine (Narodne novine, 109/07, čl. 12., st. 4.) mijenja odredba o obvezi primjene MRS/MSFI koje je objavio OSFI te je definirano da MSFI obuhvaća MRS, njihove dopune i povezana tumačenja te MSFI-jeve, njihove dopune i povezana tumačenja, koji je utvrdila Europska komisija, a objavljeni su u službenom listu Europske unije. Danas aktualni Zakon o računovodstvu (Narodne novine, 78/15) obvezu primjene MRS-ija/MSFI-jeva propisuje za velike poduzetnike i subjekte od javnog interesa (čl. 17.). Svi ostali poduzetnici obveznici su primjenjivati Hrvatske standarde financijskog izvještavanja (HSFI), koji u osnovi predstavljaju pojednostavljenu verziju MRS/MSFI.

Regulatorni okvir računovodstva u BiH znatno je kompleksniji s obzirom na to da je BiH prema svojem uređenju složena federalna država s elementima konfederacije, koja se prema Općem okvirnom sporazumu za mir u Bosni i Hercegovini sastoji od dva entiteta – Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS) te Distrikta Brčko. Svako od tih područja ima vlastitu zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, ali su standardi financijskog izvještavanja usklađeni i obuhvaćaju MRS/MSFI i Međunarodne računovodstvene standarde za mala i srednja poduzeća (MSFI za MSP). Od 2004. godine uspostavljen je mehanizam harmonizacije zakona i regulativa u području računovodstva i revizije usvajanjem Okvirnog zakona o računovodstvu i reviziji BiH (Službeni glasnik BiH, 42/2004), kojim je propisana obveza primjene MRS/MSFI za sve poslovne subjekte na području BiH od 2004. godine. Međutim, Izvješće o pridržavanju standarda i kodeksa u području računovodstva i revizije Svjetske banke (World Bank, 2010), kao i Tehnička napomena za računovodstvo i reviziju u programu procjene financijskog sektora (World Bank, 2015) naglašavaju kako mehanizam prevođenja standarda u BiH nije pravovremen što smanjuje kvalitetu primjene računovodstvenih standarda. S vremenom su na razini entiteta doneseni provedbeni akti kojima se uvodi mogućnost primjene MSFI-ja za MSP za sve kategorije poduzetnika, osim velikih poduzeća i subjekata od javnog interesa. Prema zadnjim dostupnim podacima iz Tehničke napomene za računovodstvo i reviziju u programu procjene financijskog sektora (World Bank, 2015), u 2015. godini primjena ovih standarda u RS bila je na vrlo visokoj, a u FBiH na niskoj razini. Mogućnost korištenja MSFI-ja za MSP u FBiH uvedena je 2010. godine Zakonom o računovodstvu i reviziji FBiH (čl. 33., Službene novine FBiH, 83/09), ali je Federalno ministarstvo financija FBiH tek početkom 2015. izdalo Smjernice za primjenu Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja za mala i srednja poduzeća u FBiH. S druge strane, u RS Smjernice za primjenu Međunarodnoga standarda financijskog izvještavanja za mala i srednja poduzeća su objavljene u 2011. godini, a standardi su prevedeni i objavljeni 2013. godine (Rješenje o utvrđivanju prijevoda MSFI za MSP, Službeni glasnik RS, 117/13), dok je obveza njihove primjene propisana za financijske izvještaje sastavljene na dan 31. prosinca 2014. (čl. 50. Zakona o računovodstvu, Službeni glasnik RS, 62/13). U Brčko distriktu nadležan akt je Zakon o računovodstvu i reviziji u Brčko distriktu BiH (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, 22/16) kojim je od 2016. godine (čl. 34.) propisana primjena MSFI-ja za MSP. Iz prikazanog regulatornog okvira može se zaključiti kako u obje države veliki poduzetnici i subjekti od javnog interesa primjenjuju MSFI/MRS, dok su za ostale kategorije poduzeća u RH u primjeni nacionalni standardi (Hrvatski standardi financijskog izvještavanja – HSFI), dok se u BiH primjenjuju prijevodi MSFI-ja za MSP. Kako bi se detaljno istražila razina harmonizacije regulatornoga računovodstvenog okvira te pojedinih odredbi standarda

relevantnih za priznavanje, mjerenje i izvještavanje stavki dugotrajne materijalne imovine u RH i BiH, postavljene su dvije radne hipoteze:

H1. Ne postoji značajna razlika u računovodstvenom regulatornom okviru u RH i BiH kod početnog i naknadnog vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za mikro, mala, srednja i velika poduzeća.

H2. Ne postoji povezanost između odabranih računovodstvenih politika naknadnog vrednovanja pojedinih oblika dugotrajne materijalne imovine (nekretnine; postrojenja i oprema; ulaganja u nekretnine; poljoprivredni proizvodi; biološka imovina; metode amortizacije) u RH u odnosu na BiH.

Provedbom ovoga istraživanja dat će se značajan doprinos vrlo oskudnoj literaturi navedene tematike. Naime, iako postoji relativno velik broj znanstvenih radova koji se bave problematikom razine primjene računovodstvenih standarda u pojedinim državama ili regijama, komparativna istraživanja računovodstvene regulative, konkretno između RH i BiH, vrlo su rijetka, dok slična istraživanja fokusirana na pojedine elemente financijskih izvještaja (u ovom slučaju dugotrajne materijalne imovine) gotovo da ne postoje. Pervan et al. (2010) proveli su analizu regulative financijskog izvještavanja za listana poduzeća u tranzicijskim državama kojom je obuhvaćeno šest istočnoeuropskih država u različitim fazama pristupanja EU-u, a među kojima su bile RH i BiH. Rezultati su pokazali kako je, u usporedbi s državama potencijalnim kandidatima, regulativni okvir financijskog izvještavanja država članica EU i država kandidatkinja usklađeniji sa zahtjevima EU-a. Nadalje, empirijskom verifikacijom na objavljenim financijskim izvještajima listanih poduzeća, potvrđeno je kako se uočene razlike u regulativnim aktima transferiraju na sastavljanje financijskih izvještaja te se manifestiraju u njihovom sadržaju. Vašiček et al. (2018) u svojem radu provele su vrlo opsežnu komparativnu analizu razvoja računovodstva u javnom sektoru RH i BiH kroz razdoblje od 25 godina (1990. – 2015.), te su ujedno istražile sličnosti i razlike državnog računovodstva i financijskog izvještavanja između RH i BiH. Predmet istraživanja Dragije Kostić et al. je računovodstveni sustav u institucijama visokog obrazovanja RH i BiH. Autorice su u svojem radu iz 2015 (Dragija et al., 2015) napravile usporedbu zakonodavnog okvira računovodstva institucija visokog obrazovanja spomenutih zemalja te istaknule njihove računovodstvene i porezne specifičnosti. Nadalje, osim eksternog izvještavanja istražile su razinu primjene internih izvještaja u kontekstu započetih reformskih procesa na institucijama visokog obrazovanja, što su dodatno produbile istraživanjem iz 2018. godine, kojim su pružile odgovore na pitanja o glavnim razlozima pripreme internih izvješća, razdoblju pripreme i njihovoj uporabi (Dragija Kostić i Čegar, 2018).

2 Definiranje uzorka i metodologije istraživanja

Cilj ovoga rada je odrediti razinu usklađenosti regulatornoga računovodstvenog okvira za priznavanje i mjerenje različitih kategorija dugotrajne materijalne imovine u RH i BiH. Prostorna dimenzija istraživanja određena je činjenicom da se radi o susjednim državama s intenzivnom poslovnom suradnjom i međusobnim ulaganjima. Primjerice, prema Poslovnom dnevniku (2017), robna razmjena između BiH i RH u 2016. godini iznosila je 1,8 milijardi eura, po čemu je BiH prvi hrvatski vanjskotrgovinski partner. Istovremeno, RH petinu svojih ulaganja izvan zemlje usmjerava u BiH. Vremenska dimenzija istraživanja je ograničena na 2018. godinu, a u uzorak su uključena društva čiji su vrijednosni papiri bili uvršteni na Zagrebačku, Sarajevsku i Banjalučku burzu na dan 1. siječnja 2018. Popis izdavatelja obuhvaća 689 društava, i to 151 poduzeće iz RH te 538 poduzeća iz BiH. Iz uzorka su isključena društva koja nisu objavila godišnje financijske izvještaje na pripadajućoj burzi za 2017.

godinu te društva koja u bilješkama nisu objavila primijenjene računovodstvene politike za ispitane kategorije dugotrajne materijalne imovine. Time je dobiven konačan uzorak od 464 društva, a postupak selekcije uzorka prikazan je sljedećom tablicom.

Tablica 1. Postupak selekcije uzorka

Stanje na dan 1. 1. 2018.	RH	BiH	Ukupno
Ukupan broj društava izdavatelja	151	538	689
Broj društava koji nisu objavili financijske izvještaje i/ili bilješke	(11)	(214)	(225)
KONAČAN UZORAK	140	324	464

Izvor: izrada autora (2020)

Podaci o računovodstvenim politikama dugotrajne materijalne imovine preuzeti su iz baze podataka Amadeus Bureau van Dijk – A Moody's Analytics Company (dostupno na <https://amadeus.bvdinfo.com>) te iz bilješki uz financijske izvještaje dostupnih na stranicama Zagrebačke burze (uređeno tržište, financijski izvještaji; dostupno na <https://zse.hr/default.aspx?id=36774>), Sarajevske burze (izvještaji, kompanije, financijski izvještaji; dostupno na <http://www.sase.ba/v1/Izvještaji/Kompanije/Financijski-izvještaji>) i Banjalučke berze (objave emitenata, finansijski izvještaji; dostupno na <http://www.blberza.com/Pages/FinRepCompany.aspx?code>). U skladu s prirodom podataka i postavljenim hipotezama, istraživanje je strukturirano iz dva dijela. U prvom dijelu predmet istraživanja je regulatorni okvir računovodstva dugotrajne materijalne imovine. Istraživanje je provedeno kao istraživanje za stolom, na preuzetim regulatornim aktima iz područja računovodstva u RH i BiH, pri tome uvažavajući specifičnosti i razlike u provedbenim aktima na razini entiteta za FBiH, RS i Distrikt Brčko. Komparativnom analizom obuhvaćeni su zakonski akti i računovodstveni standardi obvezujući za sve kategorije poduzeća (mikro, male, srednje i velike poslovne subjekte) u RH i BiH.

U drugom dijelu istraživanja ispitana je usklađenost korištenih računovodstvenih politika među listanim poduzećima u RH i BiH. Naime, kako je u prvom dijelu istraživanja utvrđeno da u regulatornom okviru za ovu kategoriju poduzeća postoji 100 %-tna usklađenost, cilj ovoga dijela istraživanja bio je verificirati usklađenost primijenjenih računovodstvenih politika početnog i naknadnog vrednovanja pojedinih kategorija dugotrajne materijalne imovine koje su rezultat isključivo različitih preferencija poduzeća pri izboru alternativnih računovodstvenih politika. Prikupljeni podaci su kodirani i obrađeni u statističkom programu IBM SPSS Statistics.v.22, te je za potrebe testiranja postavljenih hipoteza o postojanju/nepostojanju razlike u frekvencijama među promatranim nominalnim varijablama primijenjen Hi-kvadrat test.

3 Rezultati istraživanja

3.1 Usklađenost računovodstvenoga regulatornog okvira dugotrajne materijalne imovine

Kao što je objašnjeno u uvodnom dijelu, poduzeća u priznavanju i vrednovanju dugotrajne materijalne imovine primjenjuju računovodstvene politike prema prihvaćenim međunarodnim i/ili nacionalnim standardima, ovisno o tome radi li se o velikim ili o mikro, malim i srednjim poduzećima. Tako su veliki poduzetnici i subjekti od javnog interesa u obje države obveznici primjene MRS-a/MSFI-ja pri

sastavljanju i prezentiranju računovodstvenih informacija i financijskih izvještaja. Kako su ovi standardi u RH i BiH usklađeni s relevantnim smjernicama EU-a, ne postoje razlike u regulatornom okviru. Kod ostalih poduzeća, u RH se u segmentu mikro, malih i srednjih poduzeća primjenjuju nacionalni standardi – HSFI, koji su nastali u skladu sa Zakonom o računovodstvu, a donosi ih Odbor za standarde financijskog izvještavanja. Oni se temelje na domaćoj računovodstvenoj teoriji i praksi te EU Direktivi 2013/34/EU. S druge strane, u BiH se primjenjuje MSFI za MSP te su u ovom dijelu evidentne razlike u regulatornom okviru. Na temelju iznesenog, a za potrebe provođenja istraživanja, postavljena je sljedeća statistička hipoteza:

H1₀. Ne postoji statistički značajna razlika u računovodstvenom regulatornom okviru u RH i BiH kod početnog i naknadnog vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za mikro, mala, srednja i velika poduzeća.

Detaljna komparativna analiza dopuštenih računovodstvenih politika dugotrajne materijalne imovine u RH i BiH dana je u Tablici 2.

Tablica 2. Prikaz dopuštenih računovodstvenih politika dugotrajne materijalne imovine u RH i BiH

			RH		BiH	
			MRS/MSFI	HSFI	MRS/MSFI	MSFI za MSP
DUGOTRAJNA MATERIJALNA IMOVINA	Nekretnine, postrojenja i oprema	Početno mjerenje	Trošak nabave	Trošak nabave	Trošak nabave	Trošak nabave
		Naknadno mjerenje	Model troška ili model revalorizacije	Model troška ili model revalorizacije	Model troška ili model revalorizacije	Model troška ili model revalorizacije
	Ulaganja u nekretnine	Početno mjerenje	Trošak nabave uvećan za transakcijske troškove	Trošak nabave uvećan za transakcijske troškove	Trošak nabave uvećan za transakcijske troškove	Trošak nabave uvećan za transakcijske troškove
		Naknadno mjerenje	Model troška ili model fer vrijednosti	Model troška ili model fer vrijednosti	Model troška ili model fer vrijednosti	<u>Model fer vrijednosti</u>
	Poljoprivre da	Biološka imovina	Fer vrijednost umanjena za troškove do točke prodaje ili trošak nabave	Fer vrijednost umanjena za troškove do točke prodaje ili trošak nabave	Fer vrijednost umanjena za troškove do točke prodaje ili trošak nabave	Fer vrijednost umanjena za troškove do točke prodaje ili trošak nabave
		Poljoprivredni proizvodi	Fer vrijednost, umanjena za troškove do točke prodaje, u trenutku žetve	Fer vrijednost, umanjena za troškove do točke prodaje, u trenutku žetve	Fer vrijednost, umanjena za troškove do točke prodaje, u trenutku žetve	Fer vrijednost, umanjena za troškove do točke prodaje, u trenutku žetve
	Amortizacija	Metode	Linearna metoda, degresivna metoda, funkcionalna metoda	Linearna metoda, degresivna metoda, funkcionalna metoda	Linearna metoda, degresivna metoda, funkcionalna metoda	Linearna metoda, degresivna metoda, funkcionalna metoda

Izvor: Izrada autora prema MSFI/MRS (2004; 2008), HSFI (2005) i MSFI za MSP (2013; 2014; 2016)

Iz prikazanih podataka vidljivo je kako u segmentu obveznika primjene MRS-a/MSFI-ja postoji podudarnost u svih sedam (odnosno 100 %) analiziranih područja regulatornog okvira računovodstvenih politika početnog i naknadnog vrednovanja kategorija dugotrajne materijalne imovine (nekretnine, postrojenja i oprema; metode amortizacije; ulaganja u nekretnine; poljoprivredna djelatnost) za velike poduzetnike i subjekte od javnog interesa u RH i BiH. Što se tiče segmenta mikro, malih i srednjih poduzeća, nacionalni standardi koji se primjenjuju u RH (HSFI) i MSFI za MSP koji su na snazi u BiH imaju jednake računovodstvene politike priznavanja i vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za sva analizirana područja (tj. nekretnine, postrojenja i oprema, metode amortizacije te poljoprivredna djelatnost), osim kod naknadnog vrednovanja ulaganja u nekretnine. Naime, HSFI 7 dopušta izbor između računovodstvene politike modela troška ili modela fer vrijednosti, dok se prema MSFI za MSP 16 ulaganjem u nekretnine smatraju samo ona ulaganja čija se fer vrijednost može pouzdano izmjeriti bez prekomjernih troškova i napora. To bi značilo da kod naknadnog mjerenja ulaganja u nekretnine MSFI za MSP ne dopušta primjenu modela troška. Iz navedenog se može utvrditi kako u segmentu mikro, malih i srednjih poduzeća postoji podudarnost u šest od mogućih sedam područja početnog i naknadnog vrednovanja kategorija dugotrajne materijalne imovine. Stoga se donosi zaključak kako postoji 86 %-tna usklađenost regulatornog okvira računovodstvenih politika početnog i naknadnog vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za mikro, mala i srednja poduzeća u RH i BiH.

Gledajući na nacionalnoj razini, neovisno o vrsti standarda koji se primjenjuju te kategoriji poduzeća na koje se odnose, dopuštene računovodstvene politike jednake su u 13 od 14 analiziranih područja, što čini 93 %-tnu harmonizaciju. Na temelju iznesenih rezultata prihvaća se postavljena hipoteza te se može zaključiti kako ne postoji značajna razlika u računovodstvenom regulatornom okviru u RH i BiH kod početnog i naknadnog vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za mikro, mala, srednja i velika poduzeća.

3.2 Usklađenost primijenjenih računovodstvenih politika dugotrajne materijalne imovine

Nakon što je utvrđeno da ne postoji značajna razlika u računovodstvenom regulatornom okviru u RH i BiH kod početnog i naknadnog vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za mikro, mala, srednja i velika poduzeća, empirijski je istražena usklađenost korištenih, odnosno primijenjenih pojedinih računovodstvenih politika među listanim poduzećima u RH i BiH. Naime, kako u regulatornom okviru velikih poduzeća (tj. poduzeća obveznika primjene MRS-a/MSFI-ja) ne postoje nikakve razlike, ovim dijelom istraživanja htjela se verificirati usklađenost primijenjenih računovodstvenih politika, odnosno utvrditi razlike koje su rezultat isključivo različitih preferencija poduzeća pri izboru dopuštenih alternativnih politika. Nakon što su iz bilješki uz financijske izvještaje prikupljeni podaci o korištenim računovodstvenim politikama, provedeno je testiranje razlika u frekvencijama primijenjenih metoda za svaku vrstu (grupu) dugotrajne materijalne imovine.

3.2.1 Računovodstvene politike vrednovanja nekretnina, postrojenja i opreme

Prilikom početnog vrednovanja nekretnina, postrojenja i opreme, standardi ne ostavljaju mogućnost izbora između više modela, već se sva imovina početno vrednuje po modelu troška. Međutim, prema MRS 16, kod naknadnog vrednovanja društvima se nudi mogućnost izbora vrednovanja nekretnina, postrojenja i opreme modelom troška ili modelom revalorizacije. Iako prema standardima nekretnine, postrojenja i oprema predstavljaju jedinstvenu skupinu dugotrajne materijalne imovine, s obzirom na to da velik broj analiziranih društava za vrednovanje nekretnina primjenjuje drukčiju metodu negoli za

vrednovanje postrojenja i opreme, bilo je potrebno odvojeno testirati razlike u izabranim računovodstvenim politikama prema vrsti imovine, pa su postavljene sljedeće statističke hipoteze:

H2.1₀ Ne postoji statistički značajna povezanost između odabranih računovodstvenih politika naknadnog vrednovanja nekretnina u RH u odnosu na BiH.

H2.2₀ Ne postoji povezanost između odabranih računovodstvenih politika naknadnog vrednovanja postrojenja i opreme u RH u odnosu na BiH.

Usporedni prikaz zastupljenosti primijenjenih računovodstvenih politika kod naknadnog vrednovanja nekretnina, postrojenja i opreme u RH i BiH dan je u Tablici 3.

Tablica 3. Kontingencija računovodstvenih politika vrednovanja nekretnina, postrojenja i opreme u RH i BiH

			Računovodstvena politika		Ukupno
			Model troška	Model revalorizacije	
NEKRETNINE					
Država	BiH	Frekvencija	240	76	316
		% Država	75,9%	24,1%	100,0%
		% Računovodstvena politika	73,6%	59,4%	69,6%
	RH	Frekvencija	86	52	138
		% Država	62,3%	37,7%	100,0%
		% Računovodstvena politika	26,4%	40,6%	30,4%
Ukupno		Frekvencija	326	128	454
		% Država	71,8%	28,2%	100,0%
		% Računovodstvena politika	100,0%	100,0%	100,0%
POSTROJENJA I OPREMA					
Država	BiH	Frekvencija	262	54	316
		% Država	82,9 %	17,1 %	100 %
		% Računovodstvena politika	67,9 %	78,3 %	69,5 %
	RH	Frekvencija	124	15	139
		% Država	89,2 %	10,8%	100 %
		% Računovodstvena politika	32,1 %	21,7%	30,5 %
Ukupno		Frekvencija	386	69	455
		% Država	84,8 %	15,2 %	100 %
		% Računovodstvena politika	100,0%	100,0%	100,0%

Izvor: Izrada autora prema Porobija (2019)

Rezultati testiranja Pearsonovim Hi-kvadrat testom ($\chi^2 = 8,815$; sig = 0,003 za nekretnine; $\chi^2 = 2,976$; sig = 0,085 za postrojenja i opremu) pokazuju da uz razinu pouzdanosti od 95 %, odnosno 90 %, postoji statistički značajna povezanost između odabranih računovodstvenih politika pri naknadnom vrednovanju nekretnina, postrojenja i opreme te države promatranja te se obje hipoteze prihvaćaju. Drugim riječima, poduzeća u RH i BiH različito preferiraju izbor modela troška i modela revalorizacije pri naknadnom vrednovanju nekretnina, postrojenja i opreme.

Iz prikazanih podataka vidljivo je kako se tri četvrtine (76 %) poduzeća u BiH pri vrednovanju nekretnina koristi modelom troška, dok se jedna četvrtina (24 %) koristi modelom revalorizacije. Model revalorizacije u RH primjenjuje nešto veći broj poduzeća – oko jedne trećine (38 %), dok je primjena modela troška nešto niža negoli u BiH (62 %). Mogući razlog učestalije primjene modela revalorizacije u RH je postojanje registra nekretnina te evidencije tržišnih podataka o cijenama i najamninama od 2015. godine, koji su nužni za kvalitetnu procjenu vrijednosti nekretnina po tržišnoj (fer) vrijednosti (Baza podataka – Registar kupoprodajnih cijena nekretnina, dostupno na: <http://www.spi.hr/baza-podataka-registar-kupoprodajnih-cijena-nekretnina>).

U BiH je registar ustrojen nešto kasnije – u RS 2017. god, a u FBiH 2018. Budući da je istraživanje provedeno na uzorku poduzeća za poslovnu godinu 2017., može se zaključiti kako je RH u to vrijeme imala bolje uvjete, odnosno lakši pristup informacijama, čime je stvorena kvalitetna podloga za pouzdano mjerenje fer vrijednosti i opredjeljenje za model revalorizacije nekretnina. Međutim, neovisno o značajnim razlikama u frekvenciji primjene pojedine metode među državama, može se zaključiti kako se poduzeća pri vrednovanju nekretnina u obje države češće koriste modelom troška nego modelom revalorizacije. Razlog tome može biti jednostavnost primjene metode troška te znatno niži troškovi s obzirom na to da metoda revalorizacije najčešće zahtijeva angažiranje profesionalnih procjenitelja. Nadalje, zahtjevi za mjerenjem fer vrijednosti raspršeni su kroz mnoge standarde, što značajno otežava praktičnu primjenu toga koncepta, a upute za primjenu su složene i često neusklađene. Zbog svega navedenog, ova metoda je mnogo rjeđa u primjeni, unatoč tome što rezultira kvalitetnijim računovodstvenim informacijama, posebice u slučaju listanih dioničkih društava koji su predmet ovoga istraživanja.

Jednaki zaključci kao za vrednovanje nekretnina mogu se primijeniti i za vrednovanje postrojenja i opreme. Podaci u Tablici 2. pokazuju kako se 83 % poduzeća u BiH koristi modelom troška, dok se 17 % koristi modelom revalorizacije. U RH gotovo 90 % poduzeća primjenjuje model troška, a model revalorizacije je u primjeni kod samo 11 % poduzeća.

3.2.2 Računovodstvene politike vrednovanja ulaganja u nekretnine

Pri početnom vrednovanju ulaganja u nekretnine standardi ne ostavljaju mogućnost izbora između više modela. Ta imovina početno se vrednuje po modelu troška uvećanom za transakcijske troškove te svako od promatranih poduzeća taj model i primjenjuje pri početnom priznavanju. Kod naknadnog vrednovanja poduzećima se prema MRS-u 40 nudi mogućnost izbora vrednovanja ulaganja u nekretnine modelom troška ili modelom fer vrijednosti, pa je postavljena sljedeća statistička hipoteza:

H3₀. Ne postoji statistički značajna povezanost između odabranih računovodstvenih politika kod naknadnog vrednovanja ulaganja u nekretnine u RH u odnosu na BiH.

Usporedni prikaz zastupljenosti primijenjenih računovodstvenih politika kod naknadnog vrednovanja ulaganja u nekretnine u RH i BiH dan je u Tablici 4.

Tablica 4. Kontingencija računovodstvenih politika vrednovanja ulaganja u nekretnine u RH i BiH

			Računovodstvena politika		Ukupno
			Model troška	Model fer vrijednosti	
Država	BiH	Frekvencija	59	39	98
		% Država	60,2 %	39,8 %	100 %
		% Računovodstvena politika	64,8 %	70,9 %	67,1 %
	RH	Frekvencija	32	16	48
		% Država	66,7 %	33,3 %	100 %
		% Računovodstvena politika	35,2 %	29,1 %	32,9 %
Ukupno		Frekvencija	91	55	146
		% Država	62,3 %	37,7 %	100 %
		% Računovodstvena politika	100 %	100 %	100 %

Izvor: Izrada autora prema Porobija (2019)

Rezultati testiranja Pearsonovim hi-kvadrat testom ($\chi^2 = 0,573$; sig = 0,449) pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost između odabranih računovodstvenih politika pri naknadnom vrednovanju ulaganja u nekretnine i države promatranja. Odnosno, poduzeća u RH i BiH jednako preferiraju izbor između modela troška i modela fer vrijednosti pri naknadnom vrednovanju ulaganja u nekretnine.

Kao što je vidljivo iz prikazanih podataka, frekventnost primjene pojedinog modela među državama je slična. Unatoč preporuci MRS-a 40 da poduzeća pri naknadnom vrednovanju ulaganja u nekretnine primjenjuju model fer vrijednosti, rezultati pokazuju kako se poduzeća u RH (67 %) i BiH (60 %), najvjerojatnije zbog jednostavnost primjene i nižih troškova, češće služe modelom troška. Ipak, u odnosu na razinu korištenja alternativnih modela kod ostalih vrsta dugotrajne materijalne imovine, primjena metode fer vrijednosti u vrednovanju ulaganja u nekretnine ima relativno visoku učestalost (40 % za BiH i 33 % za RH).

3.2.3 Računovodstvene politike vrednovanja u poljoprivredi

S obzirom na specifičnost poljoprivredne djelatnosti, MRS 41 računovodstveno razdvaja stavku biološke imovine, osim plodonosnih biljaka, i stavku poljoprivrednih proizvoda u trenutku berbe, odnosno žetve (MRS 41:1). Stoga je bilo potrebno odvojeno testirati razlike u izabranim računovodstvenim politikama za svaku od navedenih vrsta imovine, pa su postavljene sljedeće statističke hipoteze:

H4.1₀. Ne postoji povezanost između odabranih računovodstvenih politika kod vrednovanja biološke imovine u RH u odnosu na BiH.

H4.2₀. Ne postoji povezanost između odabranih računovodstvenih politika kod vrednovanja poljoprivrednih proizvoda u RH u odnosu na BiH.

Pri početnom priznavanju i na kraju svakoga izvještajnog razdoblja biološka se imovina treba mjeriti prema svojoj fer vrijednosti umanjenoj za troškove do točke prodaje, osim u slučaju kada se fer

vrijednost ne može pouzdano izmjeriti – tada se biološka imovina treba mjeriti prema modelu troška. Usporedni prikaz zastupljenosti primijenjenih računovodstvenih politika kod naknadnog vrednovanja biološke imovine u RH i BiH dan je u Tablici 5.

Tablica 5. Kontingencija računovodstvenih politika vrednovanja biološke imovine u RH i BiH

			Računovodstvena politika		Ukupno
			Fer vrijednost	Model troška	
Država	BiH		10	5	15
		% Država	66,7 %	33,3 %	100 %
		% Računovodstvena politika	45,5 %	83,3 %	53,6 %
	RH	Frekvencija	12	1	13
		% Država	92,3 %	7,7 %	100 %
		% Računovodstvena politika	54,5 %	16,7 %	46,4 %
Ukupno		Frekvencija	22	6	28
		% Država	78,6 %	21,4 %	100 %
		% Računovodstvena politika	100 %	100 %	100 %

Izvor: Izrada autora prema Porobija (2019)

Kako se ovdje radi o relativno malom broju opažanja u uzorku te modalitet metoda troška ima manje od 5 opažanja, umjesto Pearsonova koeficijenta korišten je Fisherov egzaktni test ($\chi^2 = 2,720$; sig = 0,099). Rezultati pokazuju da uz razinu pouzdanosti od 90 % postoji statistički značajna povezanost između odabranih računovodstvenih politika pri vrednovanju biološke imovine i države promatranja. Drugim riječima, poduzeća u RH i BiH različito preferiraju izbor modela fer vrijednosti i modela troška pri početnom i naknadnom vrednovanju biološke imovine.

Iz Tablice 5. vidljivo je kako se dvije trećine (67 %) poduzeća u BiH pri vrednovanju biološke imovine koristi modelom fer vrijednosti umanjene za troškove do točke prodaje, dok se svako treće poduzeće (tj. 33 %) koristi modelom troška nabave. U RH model fer vrijednosti umanjene za troškove do točke prodaje primjenjuju gotovo sva poduzeća (92 %), dok je samo kod jednog poduzeća zabilježena primjena modela troška. Iz navedenog se može zaključiti kako poduzeća u RH u vrednovanju biološke imovine postupaju u skladu s preporukama računovodstvenih standarda, dajući prioritet metodi preferiranoj MRS-om, osim u iznimnim slučajevima kada fer vrijednost nije moguće utvrditi, dok su poduzeća u BiH u većoj mjeri sklona primjeni jednostavnije i jeftinije metode troška pri vrednovanju biološke imovine.

Kod vrednovanja poljoprivrednih proizvoda dobivenih od biološke imovine u trenutku berbe, odnosno žetve, poduzeća su obvezna kod početnog i naknadnog vrednovanja takvu imovinu vrednovati po fer vrijednosti umanjenoj za troškove do točke prodaje u trenutku berbe/žetve. Dakle, u tom slučaju poduzeća nemaju mogućnost izbora između više računovodstvenih politika, već su obvezni poljoprivredne proizvode ubrane od biološke imovine vrednovati isključivo po fer vrijednosti umanjenoj za troškove do točke prodaje.

Zbog toga hipotezu o nepostojanju razlike u odabiru računovodstvenih politika kod vrednovanja poljoprivrednih proizvoda u RH u odnosu na BiH nije potrebno statistički testirati, već se uz razinu pouzdanosti od 100 %, donosi zaključak kako ne postoji značajna razlika u odabiru računovodstvenih politika prilikom vrednovanja poljoprivrednih proizvoda dobivenih od biološke imovine u trenutku berbe, odnosno žetve kod poduzeća u RH u odnosu na BiH.

3.2.4 Računovodstvene politike obračuna amortizacije

Kod testiranja postoji li razlika u odabiru računovodstvenih politika u RH i BiH kod obračuna amortizacije, postavljaju se sljedeće statističke hipoteze:

H5. Ne postoji povezanost između odabranih računovodstvenih politika kod obračuna amortizacije u RH u odnosu na BiH.

Usporedni prikaz zastupljenosti primijenjenih računovodstvenih politika kod naknadnog vrednovanja biološke imovine u RH i BiH dan je u Tablici 6.

Tablica 6. Kontingencija računovodstvenih politika obračuna amortizacije u RH i BiH

			Računovodstvena politika			Ukupno
			Linearna metoda	Degresivna metoda	Funkcionalna metoda	
Država	BiH	Frekvencija	309	1	6	316
		% Država	97,8 %	0,3 %	1,9%	100 %
		% Računovodstvena politika	69 %	100 %	100 %	69,5 %
	RH	Frekvencija	139	0	0	139
		% Država	100 %	0 %	0 %	100 %
		% Računovodstvena politika	31 %	0 %	0 %	30,5 %
Ukupno		Frekvencija	448	1	6	455
		% Država	98,5 %	0,2 %	1,3 %	100 %
		% Računovodstvena politika	100,0 %	100 %	100 %	100 %

Izvor: Izrada autora prema Porobija (2019)

Rezultati testiranja Pearsonovim hi-kvadrat testom ($\chi^2 = 3,127$; sig = 0,209) pokazuju da ne postoji statistički značajna povezanost između odabranih računovodstvenih politika kod obračuna amortizacije i države promatranja. Odnosno, poduzeća u RH i BiH jednako preferiraju izbor između linearne metode i ostalih metoda (degresivne ili funkcionalne) pri obračunu amortizacije dugotrajne materijalne imovine.

Prema podacima iskazanim u Tablici 6., vidljivo je kako sva poduzeća iz uzroka u RH primjenjuju linearnu metodu obračuna amortizacije, dok preostale dvije metode nisu u upotrebi. U BiH jedno poduzeće primjenjuje degresivnu metodu obračuna amortizacije, a šest poduzeća primjenjuje funkcionalnu metodu. Preostalih 98 % poduzeća u BiH pri obračunu amortizacije također primjenjuju linearnu metodu. Ovakvi rezultati su sasvim očekivani uzimajući u obzir relevantne zakonske odredbe u vezi s oporezivanjem dobiti te činjenicu da RH i BiH spadaju u makroorijentirane računovodstvene sustave. Naime, prema Nobesu (1983), postoje dva osnovna tipa računovodstvenih sustava, ovisno o tome tko su primarni korisnici financijskih izvještaja. Prvi je mikroekonomski sustav, koji je usmjeren na poduzetnike i dizajniran služenju korisnicima financijskih izvještaja koji osiguravaju kapital. U takvom sustavu korištene računovodstvene politike su liberalne i relativno neovisne o fiskalnim određenjima, a tržište kapitala je razvijeno. Drugi je makroekonomski sustav, koji je primarno orijentiran i dizajniran udovoljavanju potrebama regulatornih tijela. U ovakvom računovodstvenom sustavu uglavnom se primjenjuju konzervativne računovodstvene politike, a poduzetnici financijska

sredstva osiguravaju uglavnom od financijskih institucija. Računovodstvena regulativa i legislativa uglavnom su usko povezane te podređene fiskalnom uređenju te se financijski izvještaji sastavljaju primarno u porezne svrhe. Rezultati istraživanja Aljinović Barać et al. (2014) pokazali su kako se računovodstveni sustavi država istočne Europe (uključivo RH i BiH) mogu svesti pod zajednički nazivnik financijski bankovno-orijentiranih država s nedovoljno razvijenim tržišnim mehanizmima i korisnički makroorijentiranim računovodstvenim sustavima. U tom kontekstu očekivana je unificirana primjena linearne metode amortizacije s obzirom na to da se prema Zakonu o porezu na dobit u RH (čl. 12., Narodne novine, 142/14), u FBiH (čl. 19., Službene novine FBiH, 15/16) te u RS (čl. 12., Službeni glasnik RS, 94/15), amortizacija dugotrajne imovine priznaje kao rashod u svoti obračunanoj na trošak nabave po linearnoj metodi primjenom propisanih godišnjih amortizacijskih stopa. Regulatorni okvir Distrikta Brčko Zakonom o porezu na dobit (čl. 11., Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, 60/10, 57/11 i 33/12) porezno priznatima propisuje rashode po osnovi amortizacije samo za onu imovinu koja podliježe amortizaciji i koja se nalazi u upotrebi, neovisno o metodi amortizacije. To je ujedno obrazloženje razloga nalaza spomenutih sedam poduzeća koji primjenjuju degresivnu, odnosno funkcionalnu metodu obračuna amortizacije.

4 Zaključak

Potreba za usklađivanjem računovodstvene regulative radi postizanja maksimalne usporedivosti jedan je od najvažnijih ciljeva harmonizacije financijskog izvještavanja. U procesu računovodstvene harmonizacije velika uloga pripada IASB-u što dokazuje i činjenica da danas gotovo 150 država diljem svijeta primjenjuje MSFI/MRS (IFRS, 2018).

Cilj ovoga rada bio je analizirati regulatorni okvir računovodstva u RH i BiH te utvrditi razinu harmonizacije. Stoga je u prvom dijelu istraživanja provedena komparativna analiza primjenjivih računovodstvenih standarda za dugotrajnu materijalnu imovinu u RH i BiH za mikro, male, srednje i velike poslovne subjekte. Dokazano je kako se regulatorni okvir računovodstvenog priznavanja i mjerenja dugotrajne materijalne imovine u RH i BiH poklapa u 13 od 14 analiziranih područja vrednovanja dugotrajne imovine. Odnosno, utvrđena je 93 %-tna harmonizacija te se može zaključiti kako ne postoji značajna razlika u računovodstvenom regulatornom okviru u RH i BiH kod početnog i naknadnog vrednovanja dugotrajne materijalne imovine za sve poslovne subjekte.

Osim toga, autori su ispitali razinu harmonizacije odabranih računovodstvenih politika priznavanja i vrednovanja dugotrajne materijalne imovine među listanim poduzećima u RH i BiH. Rezultati su potvrdili postojanje statističkih značajnih razlika u korištenim računovodstvenim politikama pri vrednovanju nekretnina, postrojenja i opreme te poljoprivredne djelatnosti (biološke imovine). S druge strane, u području primijenjenih računovodstvenih politika naknadnog vrednovanja ulaganja u nekretnine, metoda amortizacije te vrednovanju poljoprivrednih proizvoda proizišlih iz biološke imovine, utvrđeno je nepostojanje statistički značajnih razlika u primijenjenim metodama između poduzeća u RH i BiH.

Nalazi i zaključci doneseni u ovome radu trebali bi pozitivno utjecati na povećanje tokova kapitala između RH i BiH. Naime, usklađenost regulatornog okvira i korištenih računovodstvenih politika, ali i poznavanje područja neusklađenosti, uvelike pomažu investitorima da bolje razumiju financijske izvještaje i povećavaju usporedivost takvih izvještaja. Isto tako, određivanje zastupljenosti pojedine politike kod vrednovanja određenih kategorija dugotrajne materijalne imovine može poslužiti za postizanje višeg stupnja harmonizacije u budućnosti.

Literatura

Aljinović Barać, Ž., Šodan, S., Čular, M. (2014), Računovodstveni okvir kao determinanta mobilnosti računovodstvene profesije u istočnoj Europi. *Zbornik radova (Journal of Economy and Business) – posebno izdanje*, **1**, 1-19. Amadeus Bureau van Dijk – A Moody's Analytics Company baza podataka. Dostupno na <https://amadeus.bvdinfo.com> (pristupljeno 4. 9. 2018).

Banjalučka berza, baza podataka financijski izvještaji. Dostupno na <http://www.blberza.com/Pages/FinRepCompany.aspx?code> (pristupljeno 4. 9. 2018.)

Dragija, M., Letica, M., Čegar, B. (2015). Usporedba računovodstvenog okvira i financijskog izvještavanja institucija visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, *Zbornik radova (Journal of Economy and Business) – posebno izdanje*, **1**, 108-133.

Dragija Kostić, M. Čegar, B. (2018). Comparative Analysis of Internal Reporting at Higher Education Institutions of Croatia and Bosnia and Herzegovina, *Economy, Finance and Business in Southeastern and Central Europe* (ed. Karasavoglou, A., Goić, S., Polychronidou, P., Delias, P.), Springer International Publishing, 845-862.

Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, *Narodne novine*, 86/2015

IFRS (2018): Use of IFRS standard around the world. IFRS Foundation, Publications Department, London, UK. Dostupno na <https://cdn.ifrs.org/-/media/feature/around-the-world/adoption/use-of-ifrs-around-the-world-overview-sept-2018.pdf> (pristupljeno 25. 7. 2020.)

[Nobes, C. W.](#) (1983). A Judgemental International Classification of Financial Reporting Practices, *Journal of Business Finance & Accounting*, **10** (1), 1-19.

Okvirni zakon o računovodstvu i reviziji BiH (2004). *Službeni glasnik BiH*, 42/2004

Pervan, I., Horak, H., Vasilj, M. (2010). Financial Reporting Regulation for the Listed Companies: Analysis for Selected Eastern European Transitional Countries in the Process of EU Enlargement, *Ekonomika misao i praksa*, (2), 277-309.

Porobija, T. (2019). *Regulativni okvir računovodstva dugotrajne materijalne imovine u RH i BiH*, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split.

Poslovni dnevnik (4. 4. 2017). *Hrvatska petinu ulaganja izvan zemlje usmjerila u BiH*. Dostupno na: <http://www.poslovni.hr/svijet-i-regija/hrvatska-petinu-ulaganja-izvan-zemlje-usmjerila-u-bih-326340> (pristupljeno 19. 5. 2018.)

Rješenje o utvrđivanju prijevoda MSFI za MSP (2013). *Službeni glasnik RS*, 117/2013.

Sarajevska burza, baza podataka financijski izvještaji. Dostupno na <http://www.sase.ba/v1/Izvještaji/Kompanije/Finansijski-izvještaji> (pristupljeno 4. 9. 2018).

Smjernice za primjenu Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja za mala i srednja poduzeća u FBiH. Dostupno na <http://www.fmf.gov.ba/publikacije/Smjernice%20za%20primjenu%20MSFI%20za%20mala%20i%20srednja%20preduzeća%20u%20Federaciji%20BiH2.pdf> (pristupljeno 18. 3. 2019.)

Uredba Komisije (EZ) br. 1126/2008 o usvajanju međunarodnih računovodstvenih standarda u skladu s Uredbom (EZ) br. 1606/2002 Europskog parlamenta i Vijeća, *Službeni list Europske unije*. Dostupno na <http://data.europa.eu/eli/reg/2008/1126/2019-01-01> (pristupljeno 16. 3. 2019.)

Vašiček, V., Poljašević, J., Letica, M. (2018). The Comparison of Public Sector Accounting between Croatia and Bosnia and Herzegovina, *Economy, Finance and Business in Southeastern and Central Europe* (ed. Karasavoglou, A., Goić, S., Polychronidou, P., Delias, P.). Springer International Publishing, 469-484.

World Bank (2007). *Izvešće o pridržavanju standarda i kodeksa (ROSC), Računovodstvo i revizija: Hrvatska*, The World Bank Centre for Financial Reporting Reform, Washington DC.

World Bank (2010). *Report on the Observance of Standards and Codes (ROSC) Accounting and Auditing: Bosnia and Herzegovina*, The World Bank Centre for Financial Reporting Reform, Washington DC.

World Bank (2015). *Bosnia and Herzegovina - Financial sector assessment program: accounting and auditing technical note*, Financial Sector Assessment Program (FSAP) Washington, D.C.

Zagrebačka burza, baza podataka financijski izvještaji. Dostupno na <https://zse.hr/default.aspx?id=36774> (pristupljeno 4. 9. 2018.).

Zakon o porezu na dobit (2010). *Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, br. 60/2010, 57/2011 i 33/2012.

Zakon o porezu na dobit (2014). *Narodne novine*, 142/2014.

Zakon o porezu na dobit (2015). *Službeni glasnik RS*, 94/2015.

Zakon o porezu na dobit (2016). *Službene novine FBiH*, 15/2016.

Zakon o računovodstvu (1992). *Narodne novine*, 90/1992.

Zakon o računovodstvu (2005). *Narodne novine*, 146/2005.

Zakon o računovodstvu (2007). *Narodne novine*, 109/2007.

Zakon o računovodstvu (2013). *Službeni glasnik RS*, 62/2013.

Zakon o računovodstvu (2015). *Narodne novine*, 78/2015.

Zakon o računovodstvu i reviziji FBiH (2009). *Službene novine FBiH*, 83/2009.

Zakon o računovodstvu i reviziji u Brčko distriktu BiH (2016). *Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*, 22/2016.

Zvanični prijevod MSFI standarda na bosanski jezik (2014). IFRS Foundation Publications Department, London, UK. Dostupno na <http://www.srr-fbih.org/msfims-14> (pristupljeno 16. 3. 2019.)